

zali grafičke mogućnosti oficine, ali i kao mali udžbenik za učenje glagoljskoga pisma. Upravo je ovaj pretisak, priređen u obliku knjižice, udžbenik za sve neupućene koji su željni naučiti glagoljsko pismo. Ona će ih svojom čitljivošću i razumljivošću potaknuti da sami potraže daljnje informacije o povijesti glagoljskoga pisma i staroslavenskoga jezika, sla-

venske kulture uopće. Ova je *Početnica* uspjela prikazom kratkih tekstova, čitko pisanih uglatom glagoljicom, koji su puku dobro poznati iz liturgijske prakse, uvelike približiti mu glagoljsko slovo te su i njezina novija izdanja od izuzetne važnosti za hrvatsku kulturu.

Mirjana Crnić

OSMIŠLJAVANJA

Miroslav Šicel

POVIJEST HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI, KNJIGA 4, EKSPRESIONIZAM

(Naklada Ljevak, Zagreb, 2007.)

OSMIŠLJAVANJA

Zbornik u čast 80. rođendana akademika Miroslava Šicela
(FF Press, Zagreb, 2006.)

Nakon što je Liberova Povijest hrvatske književnosti nažalost prekinuta nakon pete knjige (moderna) koju potpisuje upravo akademik Miroslav Šicel, hrvatska književnost nikada nije dobila svoju zaokruženu povijest književnosti, osim ako izuzmemo onu Slobodna Prosperova Novaka, o čijem statusu kao ozbiljnije i sveobuhvatne povijesti književnosti zbog njezine metodologije možemo dvojiti. I dok je starije razdoblje hrvatske književnosti mahom ostalo zaokruženo, novija hrvatska književnost od romantizma do naših dana još uvijek čeka na sustavnu povijesnu raščlambu.

U vremenu kada tradicionalne, sveobuhvatne i kronološke povijesti književnosti sve više ustupaju mjesto modernijim

žanrovskim povijestima književnosti poput *Povijesti hrvatskoga romana* Krešimira Nemeca ili *Hrvatskoga pjesništva druge polovice dvadesetoga stoljeća* Cvjetka Milanje, također u tri sveska, nelakoga zadatka kroničara novije hrvatske književnosti prihvatio se akademik Šicel pa je nakon *Povijesti hrvatske književnosti od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoa, Realizma i Moderne*, pred nama i četvrta knjiga iz njegove serije, čiji je predmet razmatranja hrvatski ekspresionizam.

Na samome početku valja istaknuti da prema mišljenju akademika Šicela prava pokreta ekspresionizma i ekspresionističke stilske formacije u hrvatskoj književnosti nije bilo, nego se u tom razdoblju prožimaju različiti stilovi – od

impresionizma i simbolizma, preko ekspresionizma pa sve do socijalističkoga neorealizma, što je uostalom mišljenje koje zastupaju i mnogi drugi povjesničari književnosti poput Nikole Ivanišina u njegovoj studiji *Fenomen hrvatskoga književnoga ekspresionizma* (1990).

Ekspresionizam se tako prije svega ogleda u svojoj aktivističkoj i kritičkoj društvenoj funkciji, tvrdi autor ove povijesti književnosti, pa stoga i ne iznenađuje što u uvodnom poglavlju, u svom poznatom stilu, portretira društvene i političke prilike u Hrvatskoj koje su dovele do pojave ekspresionističkih strujanja ili su se prožimale s njima, da bi u nastavku skicirao osnovne smjernice poetike hrvatskih ekspresionista te njezino razlikovanje u odnosu na prethodno razdoblje moderne, koje završava pojavom antologije *Hrvatska mlada lirika* (1914) i početkom Prvoga svjetskoga rata. Polaznom točkom autorova razmatranja tako postaje tvrdnja da je književnost uvijek u dosluhu s društvenim zbivanjima.

Poput Ivanišina, i Šicel začetke ekspresionističke poetike smješta u razdoblje moderne – u rasponu od Matoševe poeme *Mora* (1907), preko opusa Janka Polića Kamova, pa sve do Galovićeve protoavangardne pripovijetke *Ispovijed* (1914). Ekspresionistička strujanja u hrvatskoj književnosti prema njegovu mišljenju imaju dvije faze. Prva faza do 1917. godine, u kojoj nastaju Krležin ekspresionistički dramski ciklus (*Legende*), Donadinjeve *Lude priče* te poezija Antuna Branka Šimića, nije toliko bila bogata književnim stvaralaštvom, koliko programatskom aktivnošću i časopisnom produkcijom, te označava obračun s artistskom, moder-

nističkom tradicijom. Druga faza nastaje nakon 1917. godine, gdje je presudan bio utjecaj europskih književnosti, a na scenu stupa novi naraštaj pisaca rođenih na prijelazu stoljeća. U drugoj fazi svojim književnim i kritičkim djelovanjem dominira Miroslav Krleža.

Nakon skiciranja osnovnim parametara ekspresionizma u hrvatskoj književnosti, odnosno političkih, društvenih i književnih strujanja, uspjevši ocrtati kompleksnu sliku toga, zapravo, kratkoga vremenskoga razdoblja, Šicel kreće na detaljnu raščlambu ekspresionističkih strujanja u nas, a prva i svakako presudna su časopisi.

Šicel je među hrvatskim književnim povjesničarima svakako jedan od bitnih autora koji je uočio presudnu ulogu časopisa u stvaranju određenih književnih strujanja u Hrvatskoj jer se prema njegovu mišljenju *aktualni život i pulsiranje svake nacionalne književnosti najizravnije očituje u njezinim časopisima*. To je posebice karakteristično za hrvatsku književnost jer, kako je povijest pokazala, većina djela još od razdoblja hrvatskoga romantizma prije no što su bila ukoričena, pojavila su se na stranicama raznih časopisa, revija i almanaha. Šicel ukratko i vrlo informativno skicira osnovne koncepcije najvažnijih, ali i onih manje važnih, sasvim sporednih i pozadinskih časopisa ekspresionističkoga razdoblja (*Savremenik*, *Kokot*, *Vihor*, *Vijavica*, *Juriš*, *Plamen*, *Književna republika...*), s njihovim poetikama, temeljnim preokupacijama, ideologijama, suradnicima te najvažnijim objavljenim tekstovima – književnim i kritičkim, da bi u konačnici o svakome časopisu iznio vlastiti sud i ocijenio njegovu važnost u for-

miranju ovoga razdoblja. On prije svega dobro uočava da među časopisnom produkcijom postoje dvije temeljne koncepcije: časopisi građanskoga usmjerenja bez određene koncepcije i programa te, takozvani, *autorski* časopisi poput Kokota, Vijavice i Juriša, koji su se zalagali za novu umjetnost i koji su bitno doprinijeli širenju ekspresionističkih ideja.

Uz časopisnu produkciju nerazdvojno je povezana i programatska djelatnost jer svakome književnom pokretu i pravcu moraju prethoditi tekstovi koji će utemeljiti njegovu poetiku i daljnje smjernice razvoja, a izvrstan primjer toga je razdoblje hrvatske moderne kada je cjelokupno prvo razdoblje mahom bilo posvećeno programatskoj aktivnosti i skiciranju onih smjernica prema kojima se pokret u drugom razdoblju, orijentiran na književnu produkciju, trebao razvijati. Sličnu situaciju Šicel uočava i u ekspresionističkoj fazi hrvatske književnosti, a trojica autora i njihovi programatski članci krucijalni su za poimanje ekspresionizma – Ulderiko Donadini, Branko Šimić i Miroslav Krleža. Autor nudi opširnu analizu njihovih članaka s raščlambom osnovnih teza te ih stavlja u kontekst razlikovanja od prijašnje, modernističke faze i njezine artistske poetike, kada je umjetnost trebala služiti kultu ljepote, a sada ona postaje vapaj za istinom, revolt i pobuna.

Nakon prikaza osnovnih teza ekspresionističkih strujanja i skiciranja poetike ovoga književnoga naraštaja, autor je samoj književnoj produkciji odlučio pristupiti žanrovski, podijelivši svoju povijest prema književnim rodovima: poezija, proza, drama te, naposljetku, književna kritika i povijest, što je uostalom postupak

karakterističan za Šicela i poznat iz prethodnih triju svezaka njegove *Povijesti hrvatske književnosti*, s razlikom što ovoga puta nije posebice istaknuo značajnije književnike, prvenstveno iz razloga što smatra da niti jedan književnik u ovome razdoblju nije bio potpuni ekspresionist, osim Šimića većim dijelom njegova opusa, izuzev njegove početničke stihove koji su još uvijek na tragu impresionističko-simbolističke poezije.

Šicel s razlogom stavlja poeziju na prvo mjesto, ne samo što je ona najzastupljeniji rod u ovom razdoblju, nego i stoga što će ona *najizravnije i najbolje odgovoriti na egzistencijalna pitanja postavljena u poetici ekspresionizma*.

Prema mišljenju autora ekspresionizam se u hrvatskoj poeziji nije razvijao dosljedno, tek možda u djelu Antuna Branka Šimića te u jednom dijelu opusa Miroslava Krleže i Tina Ujevića, a to su ujedno trojica autora kojima je posvećeno najviše mjesta, s tim da je Šimić razumljivo predstavljen kao središnja ličnost razdoblja. Ostali su pjesnici svedeni na preglednu razinu jer su se u svom stvaralaštvu tek okrnuli o ekspresionističku poetiku, a o njima autor donosi sasvim kratke natuknice koje su na razini onih u njegovu *Pregledu hrvatske književnosti 19. i 20. stoljeća*. Problematizirajući prisutnost ekspresionističke poetike u poetskim ostvarenjima obuhvaćenih pjesnika, autor nastoji pratiti, s jedne strane, neke od dominantnih tematsko-motivskih kompleksa karakterističnih za ekspresionizam, a s druge strane, i formalne karakteristike toga pjesništva, poput napuštanja vezanoga stiha. S treće strane, pak, autor pokriće svojim tezama traži i u biografiz-

mu, odnosno životnim sudbinama pojedinih pisaca. Pronalaženje nekih od zajedničkih tematsko-motivskih i formalnih obilježja s jedne strane, te posezanje za biografskim podacima samih književnika, bit će konstanta i u pristupu ekspresionističkoj prozi i drami.

Za razliku od poezije i drame, proza nije bila toliko adekvatna za apliciranje ekspresionističke poetike pa je to i jedan od osnovnih razloga, prema autorovu mišljenju, što je ovo razdoblje podosta siromašno uspelim proznim ostvarenjima. Razmatranja o ekspresionističkoj prozi mogu se ukratko svesti na postojanja dvaju tipova proze u ovom razdoblju: apstraktan, ekscentričan, bizaran, halucinantan tip te aktivistički, društveni, buntovno-opozicijski tip. Naglasak je na trolistu Donadini-Krleža-Cesarec, s tim da svojim proznim stvaralaštvom i poi-gravanjem s ekspresionističkim strujanjima u njemu potonji dobiva najviše mjesta. Ostali pisci ponovno su svedeni na preglednu razinu.

U prikazu ekspresionističke dramske književnosti središnje mjesto, razumljivo, zauzima Miroslav Krleža i njegov dramski ciklus *Legendi*, da bi razmatranje dramskoga stvaralaštva Šicel zaključio seciranjem situacije u nacionalnoj kazališnoj kući.

Književnost hrvatskoga ekspresionizma zaključuje razmatranjem književne kritike i književne povijesti. Za većinu kritičara, osim Šimića i Krleže čije kritičko djelovanje detaljnije razlaže s obzirom na njihove poetike i svjetonazor, smatra da nemaju razvijenu određenu kritičku metodologiju, nego je njihova metoda eklektička. Posebice je zanimljiv segment o književnoj povijesti jer kroz prikaz rada

kročeanaca Alberta Hallera i Mihovila Kombola možemo vidjeti na koji se način književna historiografija sa čisto eklektičkih i pozitivističkih metoda polako počela zanimati i estetskim komponentama književnih djela. Šicel je posebice sklon Antunu Barcu, tim više što se i njegovoj koncepciji pisanja povijesti književnosti svakako može uočiti utjecaj Barčeve škole.

Prednost je autorova što nastoji ekspresionistička strujanja promatrati u kontekstu razvoja hrvatske književnosti pa ga neprestano stavlja u suodnos naspram prethodnoga razdoblja moderne, koji jednim dijelom čini opreku, a drugim dijelom nastavljanje i nasljedovanje nekih od poetoloških karakteristika zacrtanih u tom razdoblju, s tim da je upravo moderna, prema Šicelovu mišljenju, a u njemu on svakako nije osamljen, označila uključivanje hrvatske književnosti u europska književna strujanja, čime je svakako utrla put i ekspresionizmu. Također krajem ekspresionizma već uviđa nastajanje socijalističkoga neorealizma pa je za pretpostaviti da će se peta knjiga iz njegove serije *Povijesti hrvatske književnosti* upravo baviti tim razdobljem.

Ukratko, četvrta je knjiga iz Šicelove *Povijesti hrvatske književnosti* ostvarenje koje predstavlja cjelovit uvid u književnost hrvatskoga ekspresionizma, a pritom je autorov pristup bitno pozitivistički: on pomno sakuplja i razlaže, da bi u konačnici sumirao i dao vlastiti sud. Kao takva ova knjiga predstavlja sumaran prikaz ovoga razdoblja hrvatske književnosti te predstavlja temelj za sve one se žele upoznati s fenomenom hrvatskoga književnoga

ekspresionizma, ali i za one koji će se podrobnije baviti ovim razdobljem.

Profesor Šicel svakako ima iza sebe neosporno bogatu karijeru kao književni povjesničar i kritičar, koja traje više od pet desetljeća, a osim niza nezaobilaznih knjiga za studente, profesore te proučavatelje hrvatske književnosti, bio je aktivnim sudionikom u obrazovanju i stasanju mnogih znanstvenika koji se danas bave proučavanjem hrvatske književnosti, pa je stoga i sasvim razumljivo da je u povodu svoga osamdesetoga rođendana zaslužen dobio opsežan zbornik njemu u čast.

Pod uredničkim vodstvom Vinka Brešića zbornik *Osmišljavanja* podijeljen je u tri cjeline: *Hrvatski književni obzori*, koja broji trinaest članaka, *Stvaraoci i razdoblja*, koja broji šesnaest članaka te *Ogledi*, koja broji deset radova, a nije naodmet spomenuti da svaka od cjelina nosi naslov po jednoj od knjiga akademika Šicela.

Uz kratak Šicelov životopis u uvodu, zbornik donosi i potpunu bibliografiju radova ovoga književnoga povjesničara, koja je podijeljena u dvije cjeline: *Knjige te Ostale radove*, koji uključuju udžbenike, uredničke članke, studije, eseje i prikaze, te su razvrstane po godinama nastanka, što ih čini preglednim i jednostavnim za korištenje. Kako svako proučavanje novije hrvatske književnosti neizostavno započinje s konzultiranjem Šicelovih tekstova, ovakva sistematizirana bibliografija svakako je od velike pomoći i koristi.

U prvoj cjelini, što i sam naslov *Hrvatski književni obzori* sugerira, zastupljeni su tekstovi koji hrvatsku književnost proučavaju u jednom širem kontekstu, pa

osim radova Dunje Fališevac (*Politika simbola: predodžba svetoga Vlaha u književnosti staroga Dubrovnika*), Miroslava Palamete (*Kačićevi povijesni izvori za pismu četvrtu vojvode Janka i S. Ivana Kapistrana*) i Milovana Tatarina (*"Priobrazna pisma" o Piramu i Tizbi u kalendaru Antuna Nagya, "slavonskoga Ovidije"*), koji se bave različitim aspektima starije hrvatske književnosti, zanimljivo je da se spomenuti autori bave i različitim regijama: Dubrovnikom, Dalmacijom i Slavonijom. Općenito, tekstovi u ovoj cjelini kao da žele sugerirati i istražiti koliko su različite regije doprinijele i imale udjela u korpusu nacionalne književnosti, u rasponu od spomenuta tri teksta do rada Borisa Biletića o hrvatskoj književnosti u Istri.

Osim samoga problematiziranja regionalizma, nekoliko radova nastoji sagledati recepciju hrvatske književnosti i položaj kroatistike u drugim kulturama, poput Jana Jankovića (*Prilagodljivost hrvatske poezije*) i Reinharda Lauera (*Problemi kroatistike u Njemačkoj*), pa možemo zaključiti da prva cjelina zbornika *Osmišljavanja* daje poprilično široku i kompleksnu sliku hrvatskoga književnoga obzora jer osim tematiziranje starije i novije hrvatske književnosti (Marina Protrka – *Privatno gloženje – zajednička stvar. Skica za moguću interpretaciju polemičkoga diskursa u hrvatskoj književnoj periodici 19. st.*; Aleksandar Flaker – *Magla, što li, Unu skriva?/Ni li to našiju jauk turobni?. O hrvatskim pogledima u Bosnu*), odnosa pojedinih regionalnih književnosti i nacionalne književnosti, dodira hrvatske književnosti s ostalim kulturama, imamo i tekstove o usmenoj književnosti (*Ilirske teme u suvremenom narodnom pripovijedanju* Marka

Dragića) i pisanoj književnosti, kao i interdisciplinarni pristupe jer Miroslav Palmeta i Ljiljana Marks (*Dodiri povijesti i usmene tradicije u Kukuljevićevoj Povijesti Medvedgrada*) nastoje istražiti odnos utjecaja različitih povijesnih vrela na određene književne stvaraoce.

I dok je prva cjelina bila svojevrsni tematski mozaik s poprilično razgranatim područjem zanimanja i istraživanja, druga cjelina *Stvaraoci i razdoblja* donosi niz radova koji se mahom vežu uz hrvatske književnike kronološki od romantizma pa sve do Antuna Šoljana (Branka Brlenić-Vujić: *"Ars combinatoria" Antuna Šoljana. Od soneta do kratke priče – "Rekvijem za ljepoticu"*), s iznimkom zadnjih dvaju radova: *Kako prikazati ljudske muke na sceni – primjer anglo-američke drame. Nacrt teme Sanje Nikčević*, koji se bavi domenom svjetske dramske književnosti, a Nina Aleksandrov-Pogačnik (*Važno je prepoznati stil. Metodološke opaske*) progovara o problemima stilistike.

Cvjetko Milanja u radu *Dimitrija Demetar* pozorno analizira Demetrov kazališni rad kao dramskoga teoretika, ali i kazališnoga djelatnika, koji je zaslužan za stvaranje modernoga hrvatskoga kazališta, mnogo više svojom programskom i prevodilačkom djelatnošću, nego izvornim dramskim radom. Posebice se osvrće na tri njegova značajna rada o kazališnoj koncepciji: predgovor *Dramatičkim pokušajima*, *Misli o ilirskom književnom jeziku* i *Kazalište kao zemaljski zavod* jer je upravo u tim djelima Demetar iskazao svoje temeljne ideje i preokupacije pa sveobuhvatna analiza ovih članaka svakako osvjetljava ulogu kazališta u razdoblju narodnoga preporoda. Posebice je značajan rad Krešimira Nemeca o

Dnevniku Dragojle Jarnević (*Ženski nered Dragojle Jarnević*) koja je svakako najznačajnija književnica hrvatskoga književnoga devetnaestoga stoljeća, a njezin *Dnevnik* jedno je od najintrigantnijih prozних ostvarenja toga razdoblja, nažalost, još uvijek nedovoljno istraženo te u cijelosti tek objavljeno 2000. godine. Nemeć *Dnevnik* promatra kao niz koncentričnih tematskih krugova od kojih svaki otvara šire tematsko polje u rasponu od Ja do odnosa svijeta i kozmosa, odnosno sagledavanja kompleksnih egzistencijalnih i etičkih problema.

Katica Čorkalo Jemrić se pak osvrće na literarne značajke autobiografije danas već pomalo zaboravljenoga književnika Josipa Kosora (*"Velika autobiografija" Josipa Kosora*), a Stanislav Marjanović (*Čovjek u piscu i pisac u čovjeku*) donosi četiri pjesme Ante Kovačića iz njegove ranije poetske faze, otkrivene u arhivu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, čime je još jedanput otvoreno pitanje o (ne)istraženoj književnoj baštini ovoga književnika iz razdoblja realizma. Istvan Lokos pak daje zanimljivu i svakako vrijednu interpretaciju zbirke pripovijetki *Pod starim krovovima* Ksavera Šandora Gjalskoga (*Stvarnost, idile i nostalgije. O pripovijestima Gjalskijeve knjige "Pod starim krovovima"*), dovodeći njezinu strukturu u kontekst Boccacciova *Dekameron* i *Lovačkih zapisa* Ivana Sergejeviča Turgenjeva, a pripovijetkom *Na badnjak* iz istoimene zbirke bavi se Anica Bilić (*Osjetilno i predodžbeno u noveli "Na badnjak" Ksavera Šandora Gjalskoga*), čime se književni opus Gjalskoga potvrđuje kao jedan od najintrigantnijih i najraznovrsnijih u hrvatskoj realističkoj književnosti. Ivan Bošković se bavi polemikom Vladi-

mira Vidrića s Ivanom Lahmanom (*Jedna zaboravljena polemika*), a Antonija Bogner Šaban dramskim radom Adele Milčinović (*Adela Milčinović: Uspjeh gospodina Crownshieldsa (Mr. Crownshields Success)*).

Maša Kolanović nastoji interpretirati roman *Kći Lotrščaka* Marije Jurić Zagorke kroz prizmu žanra romanse i rodne problematike, što je rezultiralo svježim i originalnim čitanjem ove autorice (*Od pripovjedne naracije do roda i nacije. Marija Jurić Zagorka u žanru romanse*), a Krležinim stvaralaštvom bavi se troje autora: Dubravka Zima (*Dijete kao konstrukt pamćenja. "Djetinjstvo u Agramu godine 1902-1903" Miroslava Krleže*), Branko Vuletić (*Stilemi simultanosti u ranim tekstovima Miroslava Krleže*) i Nikola Batušić (*Krležin sokački planetarijom*).

Cjelina *Ogledi* donosi niz članaka u rasponu od problematiziranja metodologije Šichelove *Povijesti hrvatske književnosti* te njezinih raznih segmenata pa sve do izrazito subjektivnih priloga Danijele Bačić-Karković (*Šichelova kabanica. Portretni fragment*), Gorana Kalogjere (*Promotor riječke kroatistike akademik Miroslav Šicel, počasni doktor Sveučilišta u Rijeci*) i Milorada Stojevića (*Nije točka nego zarez*), koji akademiku Šicelu posvećuje svoja četiri soneta.

S druge strane, Joža Skok se bavi recepcijom novočakavske i novokajkavske književnosti u povijestima književnosti Antuna Barca, Slavka Ježića, Ive Frangeša i Miroslava Šicela (*Barčeva, Ježićeva, Frangešova i Šichelova književnopovijesna recepcija novokajkavske i novočakavske književnosti*), s time da je upravo naglasak na Šicelu koji je svojim književnopovijesnim studijama istaknuo važnost i slojevitost dijalektalne književnosti i njezinu važnost

za cjelokupnu hrvatsku književnost dvadesetoga stoljeća, napose u djelima Frana Galovića, Dragutina Domjanića, Vladimira Nazora i Ivana Gorana Kovačića. Iznimno je zanimljiv i rad Borisa Škvorca *Problemi pozicioniranja književnopovijesnoga subjekta: "naracija nacije" u Miroslava Šicela i drugih suvremenih hrvatskih književnih povjesničara*, koji ne pristupa fenomenu povijesti književnosti samo kao priči o književnicima i razdobljima, nego i kao ideologiji čitanja te zaključuje kako *Šicel kao jedan od književnih sintetičara, unutar teksta koji funkcionira na dvije metodičke razine, onoj koja sređuje građu i onoj koja je u istom trenutku interpretira iz bitno ideološke, nacionalno uvjetovane pozicije, često ne ocjenjuje samo književnike i razdoblja već i svoje prethodnike i suvremenike i njihove metode*, što samo svjedoči o Šicelovom kompleksnom zahvatu u književnopovijesnu materiju.

Perina Mejić pak istražuje metodološku fleksibilnost u književnopovijesnom radu Miroslava Šicela, dobro uočavajući da autor pristupa tekstu prvenstveno tako što ga istražuje s obzirom na njegovu umjetničku strukturu te različite intertekstualne i komunikacijske aspekte te izvanknjiževni kontekst, a da pritom način periodizacije znatno ne mijenja. Vinko Brešić se bavi statusom časopisa u Šichelova tri sveska *Povijesti hrvatske književnosti (Status časopisa u Šichelovoj "Povijesti")* jer je poznato da profesor Šicel veliki naglasak u formiranju određenih književnopovijesnih strujanja (što smo pokazali i u ovom prikazu na temelju četvrte knjige iz njegove *Povijesti*) upravo stavlja na časopise, koji postaju aktivni medij u strukturiranju nacionalne književnosti.

U cjelini *Ogledi* svakako su najzanimljiviji radovi koji se bave problemima i metodologijom sastavljanja književne povijesti, donoseći različite pristupe i interpretacije jer kako i Perina Mejić kaže u

uvodu svoje studije, problem književno-povijesne metodologije predstavlja otvorena pitanja znanosti o književnosti.

Dejan Đurić

ANALIZA SUVREMENIH DRAMATURŠKIH I INSCENACIJSKIH NAČELA – SUODNOS DRAMSKOGA I KAZALIŠNOGA DISKURSA

GOVOR DRAME – GOVOR GLUME

Zbornik radova sa simpozija *Dramski tekst danas u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori* (Disput, Zagreb, 2007.)

Okupivši recentne hrvatske i inozemne teatrologe odnosno kazališne umjetnike, treći je u seriji međunarodnih simpozija posvećenih temi *Dramski tekst danas u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori* održan u prosincu 2005. godine (u organizaciji Odsjeka za komparativnu književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića iz Zagreba i Université Paris IV, Sorbonne, Centre de recherches sur les littératures et civilisations slaves iz Pariza) – rezultirao nizom iscrpnih i zanimljivih dramatoloških odnosno teatroloških studija sabranih u zborniku naslovne sintagme *Govor drame – govor glume*. Riječ je, naime, o nizu tematski vrlo raznolikih radova kojima je u središtu zanimanja promišljanje suodnosa dvaju diskursa – onoga dramskog (kojim progovaraju suvremeni dramatičari i dramatičarke) i onoga glumačkog (kojim suvremeni glumci i glumice oslanjajući se

na teorije glume u rasponu od Stanislavskoga preko Grotovskoga i Brooka pa sve do suvremenih Schechnerovih postavki uobličuju i kreiraju svoje uloge na pozornici).

U tom nam je kontekstu važno spomenuti studiju Almira Bašovića u kojoj, usredotočivši se na knjigu *Glasovi* (sastavljenu od šest radiodrama: *Smrt na fotografiji, Karneval, Orenburška stepa, Danas mislim na R. ili Večernja zvona, San o staklu, Smrt u Sarajevu*) bosanskohercegovačkoga pisca Tvrtka Kulenovića, ističe specifičnosti njegove *poetike odustajanja*, a koja se kristalizira kao odustajanje od ispisivanja ili pak oslanjanja na bilo kakav povijesno provjereni poetički model. Specifičan odnos nepromjenjivosti između početne i krajnje situacije odnosno svojevrсна statičnost svijeta u kojoj djeluju likovi lišeni *velikih fraza* (pa ne mogu izreći stanje u kojem se nalaze) u osnovi su